

Рішення
разової спеціалізованої вченої ради
про присудження ступеня доктора філософії

Здобувач ступеня доктора філософії Олександр ШЕІН 1988 року народження, громадянин України, освіта вища: закінчив у 2010 році Донецький національний технічний університет за спеціальністю «Автоматизоване управління технологічними процесами», працює ФОП з 21.08.2018, м. Васильків, з 2024 року до цього часу виконав акредитовану освітньо-наукову програму «Економіка».

Разова спеціалізована вчена рада, утворена наказом Київського національного університету технологій та дизайну від 01.05.2025 р. № 120, у складі:

голови разової спеціалізованої вченої ради – Анни ОЛЕШКО, доктора економічних наук, професора, завідувача кафедри смарт-економіки Київського національного університету технологій та дизайну;

рецензентів – Андрія ЗОЛКОВЕРА, доктора економічних наук, професора, доцента кафедри фінансів та бізнес-консалтингу Київського національного університету технологій та дизайну; Поліни ПУЗИРЬОВОЇ, доктора економічних наук, професора, доцента кафедри смарт-економіки Київського національного університету технологій та дизайну;

офіційних опонентів – Андрія БУРЯЧЕНКА, доктора економічних наук, професора, завідувача кафедри фінансів імені Віктора Федосова Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана; Ірини РЕВАК, доктора економічних наук, професора, завідувача науково-дослідної лабораторії OSINT-досліджень та безпекової аналітики Львівського державного університету внутрішніх справ

на засіданні 24 червня 2025 року прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 05 – Соціальні та поведінкові науки Олександр ШЕІНУ на підставі публічного захисту дисертації «Бюджетна політика забезпечення економічної безпеки держави» за спеціальністю 051 – Економіка.

Дисертацію виконано у Київському національному університеті технологій та дизайну Міністерства освіти і науки України, м. Київ.

Наукові керівники: Аліна ХОДЖАЯН, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економічної теорії, макро- і мікроекономіки Київського національного університету імені Тараса Шевченка; Людмила МЕЛЬНИК, доктор філософії з економіки, доцент кафедри смарт-економіки Київського національного університету технологій та дизайну.

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису; основні результати дослідження, ступінь їх наукової новизни та значущості полягають у розробленні теоретико-методологічних засад та прикладного інструментарію бюджетної політики в контексті забезпечення економічної

безпеки держави.

Основні положення, що визначають наукову новизну дисертаційної роботи полягають у наступному:

удосконалено:

- понятійно-категоріальний апарат бюджетної політики в умовах забезпечення економічної безпеки держави, що дозволяє більш комплексно та всебічно розкрити наукову проблему взаємозв'язку між бюджетною політикою та економічною безпекою. Зокрема, під інституційним середовищем бюджетної політики у належному безпековому вимірі запропоновано розуміти комплекс макроекономічних, правових і ресурсодостатніх умов реалізації бюджетного процесу з дотриманням економічної безпеки, що забезпечує виконання державою своїх функцій акумуляції, розподілу і перерозподілу фінансових ресурсів в межах бюджетних приписів. Під економічною безпекою держави – комплексну характеристику стану національної економічної системи, що відображає її стійкість, стабільність та здатність до розвитку, забезпечення балансу між виробництвом, розподілом та споживанням товарів і послуг, безперебійне функціонування логістичних і інфраструктурних елементів, та здатність держави ефективно протистояти внутрішнім і зовнішнім загрозам, зокрема шляхом проведення ефективної бюджетної політики. Синтез цих понять дозволяє створити нову методологічну основу для аналізу бюджетної політики в контексті забезпечення економічної безпеки держави, що сприяє глибшому розумінню процесів формування та реалізації бюджетної політики у відповідних безпекових умовах;

- класифікацію видів економічної безпеки держави, де поряд з усталено нормативно визначеними складовими обґрунтована необхідність виділення нових видів у композиційному представленні їх як бюджетна, монетарна (грошово-кредитна), виробнича, ринкова (безпека товарних і фінансових ринків), безпека домогосподарств, безпека інфраструктури (логістичної, енергетичної, цифрової), що дозволило здійснити кількісний і якісний аналіз впливу бюджетної політики на економічну безпеку у сучасних умовах з формуванням динамічних числових рядів даних для проведення необхідних розрахунків;

- науково-методичні підходи до оцінювання впливу бюджетної політики на економічну безпеку держави шляхом використання теоретичної моделі грошових потоків як базису економічної системи, що інтегрує основні ринки, економічних суб'єктів та інфраструктуру, яка забезпечує рух товарів і грошових потоків між ними. На відміну від існуючих підходів, що переважно зосереджені на показниках державного боргу, дефіциту бюджету, DSGE моделях та моделях на основі системи рівнянь, запропонований підхід базується на кореляційно-регресійному моделюванні інтегрального показника економічної безпеки. Це дозволяє врахувати всі ключові аспекти

економічної безпеки, виходячи зі структури економічної системи держави, та включає такі компоненти, як виробнича безпека, безпека товарного ринку та ринку послуг, безпека фінансового ринку, зовнішньоекономічна, споживча, інфраструктурна, цифрова, бюджетна та монетарна безпеки. Такий підхід дозволяє не лише побудувати інтегральний показник економічної безпеки, але й кількісно оцінити вплив бюджетних параметрів та інструментів бюджетної політики на економічну безпеку, забезпечуючи більш цілісне бачення та глибший аналіз взаємозв'язків у системі економічної безпеки держави;

– підходи до моделювання та прогнозування рівня економічної безпеки України шляхом використання неструктурованої регресійної моделі, яка дозволяє кількісно оцінити вплив ключових параметрів бюджетної політики на економічну безпеку. Доведено, що дефіцит державного бюджету, капітальні видатки, податкові надходження, відношення обсягу державного та гарантованого державою боргу до ВВП, а також відношення валового зовнішнього боргу до ВВП є найбільш впливовими факторами. На основі сценарного моделювання, проведеного для різних макроекономічних та військово-політичних умов, встановлено, що оптимізація бюджетної політики через збільшення капітальних видатків, податкових надходжень і зменшення боргового навантаження сприяє підвищенню рівня економічної безпеки, забезпечуючи стабільний розвиток країни;

набули подальшого розвитку:

– класифікація деструктивних загроз економічній безпеці і бюджетній політиці держави за ознаками в частині їх поділу на внутрішні і зовнішні (за резидентністю біфуркацій), загальнонаціональні, локальні, індивідуальні (за масштабністю прояву); прямі (безпосередні) і дотичні (за особливостями спрямування). Визначено, що внутрішні і зовнішні загрози ресурсного походження є базовими стосовно можливостей реалізації бюджетної політики;

– ідентифікація сутності взаємопов'язаних чотирьох складових оцінювання інституційного середовища реалізації бюджетної політики у контексті забезпечення економічної безпеки: а) макроекономічна; б) нормативно-правова; в) інформаційно-аналітична; г) контрольна. Це дало змогу на основі системно-діалектичного методу охарактеризувати інституційне середовище бюджетної політики та інструменти її реалізації;

– визначення системних і ситуативних ризиків реалізації бюджетної політики і дотримання економічної безпеки у сучасних умовах, зокрема: форс-мажорні обставини зриву виконання дохідної і видаткової частин бюджету; макроекономічна нестабільність і структурні деформації економіки; погіршення міжнародної і внутрішньої ділової кон'юнктури, циклічність ресурсного попиту на продукцію базових галузей економіки і сезонність попиту на аграрну продукцію; ризики кібернетичних загроз і рівня ділової активності;

– структурування елементів економічної системи держави, зокрема виокремлені інфраструктура та логістика постачання товарів і послуг як сучасні ключові компоненти, що суттєво впливають на економічну безпеку держави. Виявлено, що порушення логістичних ланцюгів постачання, припинення енергозабезпечення чи розрив транспортного сполучення внаслідок екстремальних обставин можуть спричинити розбалансування грошових потоків, що в свою чергу може призвести до втрати доходів державного бюджету та негативно вплинути на загальний рівень економічної безпеки. Відповідно, необхідність фінансування цих напрямків має бути врахована в рамках державних цільових програм розвитку економіки;

– розмежування кількісного і якісного методичних підходів до аналізу впливу бюджетної політики на економічну безпеку держави з позиції вибору кількісних критеріїв визначення впливу бюджетної політики на економічну безпеку та вивчення якості рішень, прийнятих у сфері бюджетного планування і використання ресурсів державного бюджету для забезпечення економічної безпеки;

– теоретичне та практичне обґрунтування особливостей бюджетної політики в умовах воєнного стану та повоєнної відбудови економіки України. Запропоновано застосування кращих світових практик оптимізації бюджетної політики, адаптованих до специфіки національної економіки, що враховують підвищення ролі державних інвестицій у критично важливі галузі, зокрема інфраструктуру, виробничі потужності та експортно-орієнтовані сектори. На відміну від існуючих підходів, запропоновані методи акцентують увагу на інтеграції фіскальних пакетів та комплексних рішень, які включають планування, прогнозування, цільове спрямування бюджетних витрат та управління діловими очікуваннями для забезпечення економічної безпеки та стимулювання економічного зростання у періоди кризових та форс-мажорних обставин;

– підходи до оптимізації бюджетної політики України в умовах воєнного стану та форс-мажорних обставин, спрямовані на зміцнення економічної безпеки держави. Ці підходи включають реформування спрощеної системи оподаткування для зменшення тіньової економіки, інтеграцію мотиваційних і санкційних заходів для боротьби з корупцією в податкових і митних органах, удосконалення адміністрування ПДВ з диференціацією ставок для експортерів сировинної продукції, а також запровадження оподаткування карткових переказів і валютообмінних операцій. Крім того, враховано необхідність перезапуску системи мобілізації з урахуванням демографічних змін та оптимізації інструментів видатків державного бюджету, зокрема, через підтримку критичних секторів економіки, що забезпечує стійкість державних фінансів та економічної безпеки України;

– концептуалізація бюджетної політики як детермінанти забезпечення економічної безпеки держави. Обґрунтовано інтеграцію ключових

параметрів, інструментів і правил фінансової політики, що спрямовані на підтримку макроекономічної стабільності, мінімізацію бюджетного дефіциту, контроль за державним боргом, та підвищення економічної стійкості в умовах сучасних економічних викликів, включаючи воєнний стан. Визначено стратегічні та операційні цілі бюджетної політики, зокрема забезпечення макроекономічної стабільності, економічної безпеки, та стійкого економічного розвитку держави. Особливу увагу приділено фінансовим ефектам, які включають збільшення податкових надходжень, зменшення залежності від зовнішніх кредиторів, перерозподіл державних витрат на користь капітальних інвестицій, та оптимізацію використання бюджетних ресурсів. Цей підхід забезпечує гнучкість та адаптивність державних інституцій, дозволяючи їм ефективно реагувати на зміну економічних умов та реалізовувати різні сценарії розвитку економіки.

Здобувач має 10 наукових публікацій за темою дисертації, з них чотири статті – у фахових виданнях з економіки, п'ять публікацій – у матеріалах міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій, одна публікація, яка додатково відображає результати дослідження:

1. Шеїн О. Бюджетна політика України у контексті економічної безпеки: теоретичні і практичні аспекти. *Формування ринкових відносин в Україні: Зб. наук. праць*. Вип. № 7-8 (254-255). К, 2022. С. 35–41. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.7323248> (0,5 друк. арк.).

2. Шеїн О. Роль бюджетної політики у забезпеченні економічної безпеки України в умовах воєнного стану. *Економічний аналіз*. 2023. Том 33. № 2. С. 156-167. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2023.02.156> (0,86 друк. арк.).

3. Шеїн О. Бюджетна політика детінізації економіки. Соціальний розвиток: економіко-правові проблеми. 2025. №4. С.1-14. DOI: <https://doi.org/10.70651/3083-6018/2025.4.08> (1,1 друк. арк.).

У дискусії взяли участь та висловили зауваження:

Анна ОЛЕШКО, голова разової спеціалізованої вченої ради, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри смарт-економіки Київського національного університету технологій та дизайну. Оцінка позитивна, без зауважень.

Андрій ЗОЛКОВЕР, рецензент, доктор економічних наук, професор, доцент кафедри фінансів та бізнес-консалтингу Київського національного університету технологій та дизайну. Оцінка позитивна, без зауважень.

Поліна ПУЗИРЬОВА, рецензент, доктор економічних наук, професор, доцент кафедри смарт-економіки Київського національного університету технологій та дизайну. Оцінка позитивна, без зауважень.

Андрій БУРЯЧЕНКО, опонент, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів імені Віктора Федосова Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана. Оцінка позитивна, без зауважень.

Ірина РЕВАК, опонент, доктор економічних наук, професор, завідувач науково-дослідної лабораторії OSINT-досліджень та безпекової аналітики Львівського державного університету внутрішніх справ. Оцінка позитивна, без зауважень.

Результати відкритого голосування:

«За» – 5 членів ради,

«Проти» – немає.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада присуджує Олександрові ШЕІНУ ступінь доктора філософії з галузі знань 05 – Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 – Економіка.

Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

Голова разової спеціалізованої вченої ради

Анна ОЛЕШКО